

DECEMBER 2020

Vroegsignalering van schulden

Colofon

Titel: Vroegsignalering van schulden
Datum: 15 december 2020
Auteur: Saskia Duursma en Dushenka van Kooten

Adres: CMO STAMM
Laan Corpus den Hoorn
Groningen
www.cmostamm.nl

© Copyright 2020, CMO STAMM

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van CMO STAMM.

Voor zover het maken van kopieën is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912^j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1995, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze opgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot CMO STAMM.

INHOUD

1.	INLEIDING EN AANLEIDING	2
1.1	CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG.....	2
1.2	LEESWIJZER.....	3
2.	AANPAK ONDERZOEK.....	4
3.	UITKOMSTEN ONDERZOEK.....	5
4.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	12

1. INLEIDING EN AANLEIDING

In deze rapportage presenteren we de resultaten van het onderzoek naar hoe ver alle Groninger en Drentse gemeenten zijn met de implementatie Wgs vroegsignalering van schulden. In de tien volgeboekte webinars die CMO STAMM over dit thema heeft verzorgd, bleek dat er nog veel behoefte is aan aanvullende informatie en/of kennisdeling.

Dit onderzoek hebben we de afgelopen weken via een belronde naar alle Groninger en Drentse gemeenten verricht. Omdat vroegsignalering een van de thema's is van de actie-agenda van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Vereniging van Drentse Gemeenten, Vereniging van Groninger Gemeenten en daarnaast ook een belangrijk thema vormt voor de Alliantie van Kracht (AVK), hebben we dit met hen afgestemd. Ook is dit onderzoek aangekondigd bij het landelijke projectbureau vroegsignalering. Ook zij zijn benieuwd wat de stand van zaken van de implementatie van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) is en welke kennisbehoefte er bij gemeenten ligt op dit thema. Dit onderzoek betreft een momentopname: namelijk november/december 2020

De voorbereiding voor de implementatie van de Wgs kost veel tijd, geld en afstemming. Sommige gemeenten hebben de inzet en middelen hiervoor kunnen genereren. Voor andere gemeenten is het een uitdaging om voldoende tijd, geld en mankracht te organiseren om dit geheel zelfstandig te doen. Onze ambitie is om samen op te trekken met diverse landelijke en regionale partners om de Drentse en Groningse gemeenten te ondersteunen om op een efficiënte en doordachte manier te werken met vroegsignalering. Belangrijk is hierbij dat dit aansluit op de behoeften, de mogelijkheden en de fase waarin de gemeenten zitten. Om allereerst te peilen of er behoefte is aan datgene wat wij voorstellen, hebben we dit onderzoek uitgevoerd.

1.1 CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Welke kennisbehoefte (of hulpvraag) ligt er bij Groninger en Drentse gemeenten op het thema vroegsignalering van schulden?

Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in:

1. de behoefte aan het uitwisselen van feiten/kennis/cijfers tussen gemeenten;
2. de behoefte aan ervaringen en ontwikkelde aanpakken en methodieken van gemeenten die al gestart zijn;
3. de behoefte aan praktische ondersteuning zoals procesbegeleiding, advies en training;
4. de behoefte om alle kennis die er is te stroomlijnen met de verschillende partijen.

Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag is uitgewerkt in een aantal onderzoeksvragen.

	Onderzoeksvragen
1.	In hoeverre bent u op de hoogte van de wetswijziging Wgs?
2.	Heeft uw gemeente een armoedebeleid en/of schuldhulpverleningsbeleid waarin vroegsignalering in is opgenomen?
3.	Wie zijn de belangrijkste samenwerkingspartners voor de uitvoering van SHV (schulden regelen) in uw gemeente?
4.	Heeft u alle schuldeisers in uw gemeente in beeld? (let op, dit aanbod van hulp ligt er straks landelijk via een digitaal instrument)
5.	Is uw gemeente al met de wetswijziging t.b.v. vroegsignalering aan de slag?
6.	Heeft u al een (voorkeur voor een) werkend digitaal programma (t.b.v. signalen van schulden) zoals RIS of BKR vindplaats van schulden? Of een ander?
7.	Van welke informatie bronnen maakt u gebruik? Bedienen die u goed?
8.	Heeft u voldoende financiële middelen, uitvoeringscapaciteit binnen de gemeente? (achtergrond, ict en gezamenlijke aanvragen).
9.	Heeft u behoefte aan ondersteuning?

1.2 LEESWIJZER

Het rapport volgt de bovenstaande onderzoeksvragen. Hoofdstuk 2 gaat eerst in op de aanpak van het onderzoek. Hoofdstuk 3 belicht de diverse uitkomsten van de onderzoeksvragen. In hoofdstuk 4 staan de conclusies en de aanbevelingen centraal.

2. AANPAK ONDERZOEK

In dit hoofdstuk staat de aanpak van het onderzoek kort beschreven.

Gesprekken met beleidsmedewerkers van gemeenten

Om inzicht te kunnen bieden in de kennis- en ondersteuningsbehoefte van Groninger en Drentse gemeenten op het thema 'vroegsignalering van schulden' hebben we een kwalitatief onderzoek uitgevoerd door bij elke gemeente één persoon te interviewen. Dit was één (van de) beleidsambtena(a)r(en) die belast is met de thema's armoede en schulden en hiermee ook met de vroegsignalering ervan. De gesprekken hebben plaatsgevonden in november en december 2020.

Kernpartners verbonden & afspraken gemaakt

We hebben voorafgaand aan dit onderzoek afstemming gezocht en gevonden met:

- Vereniging van Nederlandse Gemeenten;
- Vereniging van Drentse Gemeenten;
- Vereniging van Groninger Gemeenten;
- De landelijke partner van www.vroegsignaleringshv.nl;
- Alliantie van Kracht (AVK);
- BKR en RIS (systemen vroegsignalering).

De resultaten koppelen we in december 2020 ook aan hen terug. In januari 2021 vinden er vervolgesprekken plaats om te onderzoeken hoe we elkaar goed kunnen versterken ten gunste van de Drentse en Groninger gemeenten, met het uiteindelijk doel dat de inwoners vroegtijdig worden geholpen.

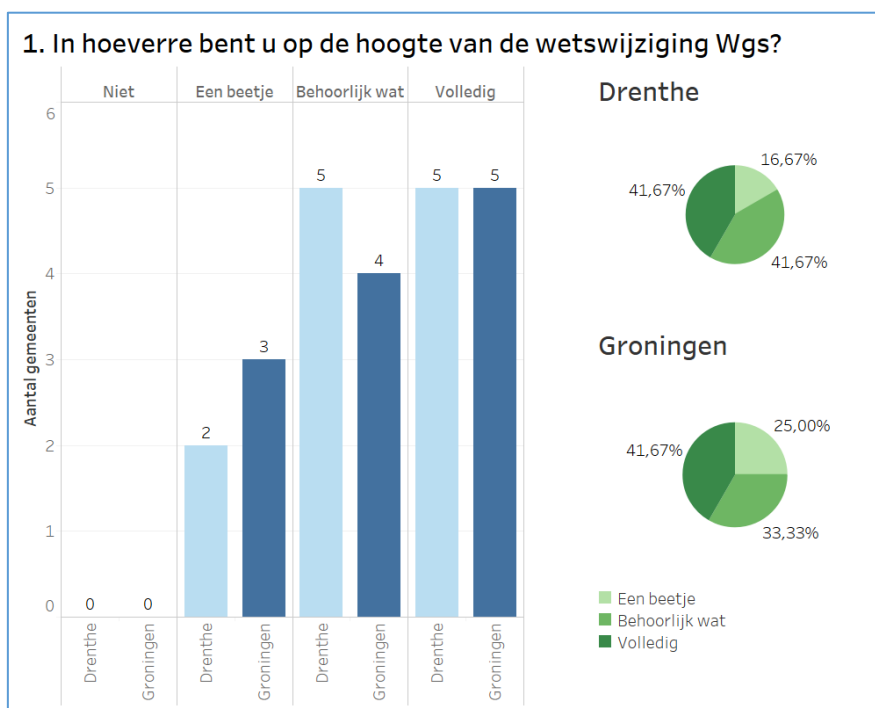
3. UITKOMSTEN ONDERZOEK

Dit hoofdstuk gaat in op de diverse uitkomsten die vanuit de onderzoeksvragen naar voren kwamen.

1. Op de hoogte van de wetswijziging Wgs

Met betrekking tot de eerste vraag valt op dat een groot gedeelte van de gemeenten in Groningen en Drenthe inmiddels al aardig op de hoogte is van de wetswijziging Wgs. Geen van de 24 gemeenten geeft aan nog helemaal niet op de hoogte zijn van de wetswijziging, terwijl slechts 5 gemeenten aangeven maar een beetje hiervan op de hoogte te zijn. De meeste gemeenten (10 van de 24) geven zelfs aan al volledig op de hoogte te zijn, daar waar 9 gemeenten zeggen er behoorlijk wat van af te weten. Tussen Drenthe en Groningen zijn verder vrijwel geen verschillen zichtbaar.

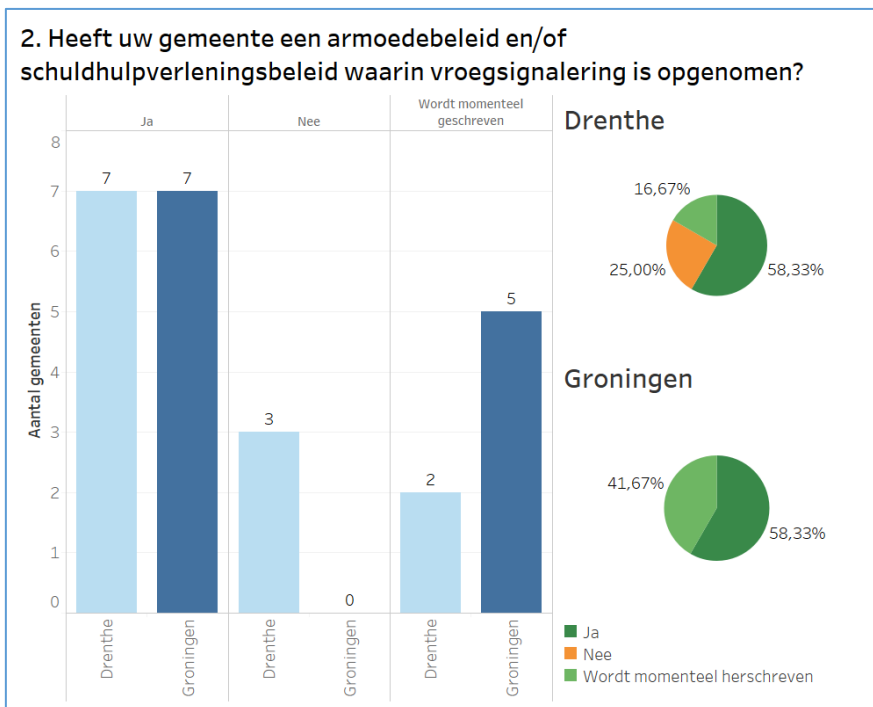
Sommige beleidsmedewerkers zijn al een aantal jaren geleden gestart met het vormgeven van een beleid en visie op schuldhulpverlening. Andere beleidsmedewerkers zijn net een paar maanden geleden gevraagd en/of aangesteld op dit onderwerp en moeten zich nog verdiepen in het thema.

Figuur 1

2. Vroegsignalering opgenomen in beleid

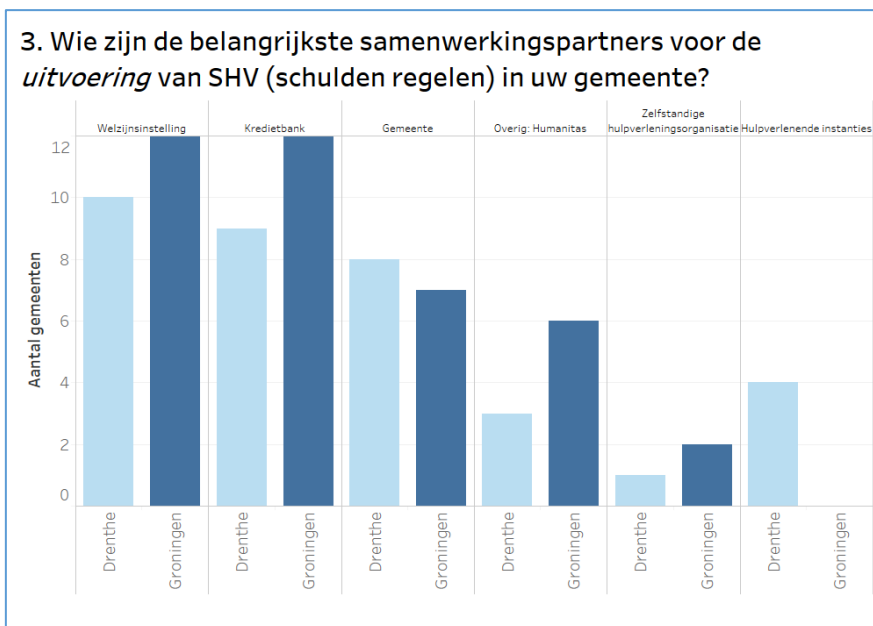
Een aanzienlijk gedeelte (14 van de 24) van de gemeenten gaf aan al een armoedebelief en/of schuldhulpverleningsbeleid te hebben waarin vroegsignalering is opgenomen. Ook waren er in totaal 7 gemeenten die aangaven momenteel bezig te zijn met het schrijven van nieuw beleid waarin vroegsignalering wel is opgenomen. Wat verder opvallend is, is dat er drie gemeenten zijn die vroegsignalering nog niet in hun armoede- en/of schuldhulpverleningsbeleid hebben opgenomen, maar ook niet hebben aangegeven hier momenteel mee bezig te zijn. Toevalligerwijs lagen al deze drie gemeenten in de provincie Drenthe.

Figuur 2

3. Belangrijkste samenwerkingspartners voor de uitvoering van schuldhulpverlening

Veel van de gemeenten in Groningen en Drenthe geven aan dat welzijnsinstellingen en kredietbanken belangrijke samenwerkingspartners voor ze zijn. Naast dat sommige gemeenten zelf de uitvoering voor hun rekening nemen. De wetswijziging is volgens veel gemeenten een kans om opnieuw te kijken naar alle samenwerkingsafspraken en contracten. Naast welzijnsinstellingen en kredietbanken worden ook Humanitas, Schuldhulpmaatje en ervaringsdeskundigen door veel gemeenten genoemd als een belangrijke samenwerkingspartners.

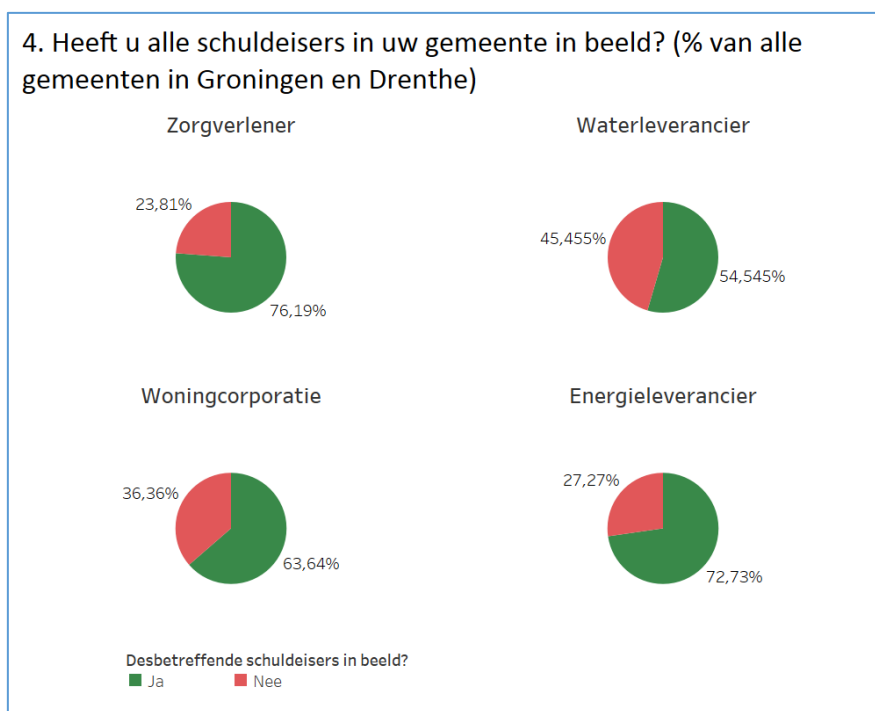

Figuur 3

4. Alle schuldeisers in beeld

Er is verschil tussen de vier belangrijkste schuldeisers (zorgverleners, waterleveranciers, woningcorporaties en energieleveranciers) in de mate waarin de gemeenten deze schuldeisers in beeld hebben. Waar voor zorgverleners en energieleveranciers geldt dat ruim 70% van de gemeenten aangeeft ze in beeld te hebben (afgerond respectievelijk 76% en 73%), is dit voor waterleveranciers ongeveer 55%, net iets meer dan de helft. Woningcorporaties (zowel sociale als particuliere) zitten hier een beetje tussenin. Deze schuldeiser is voor ongeveer 64% van de gemeenten in beeld.

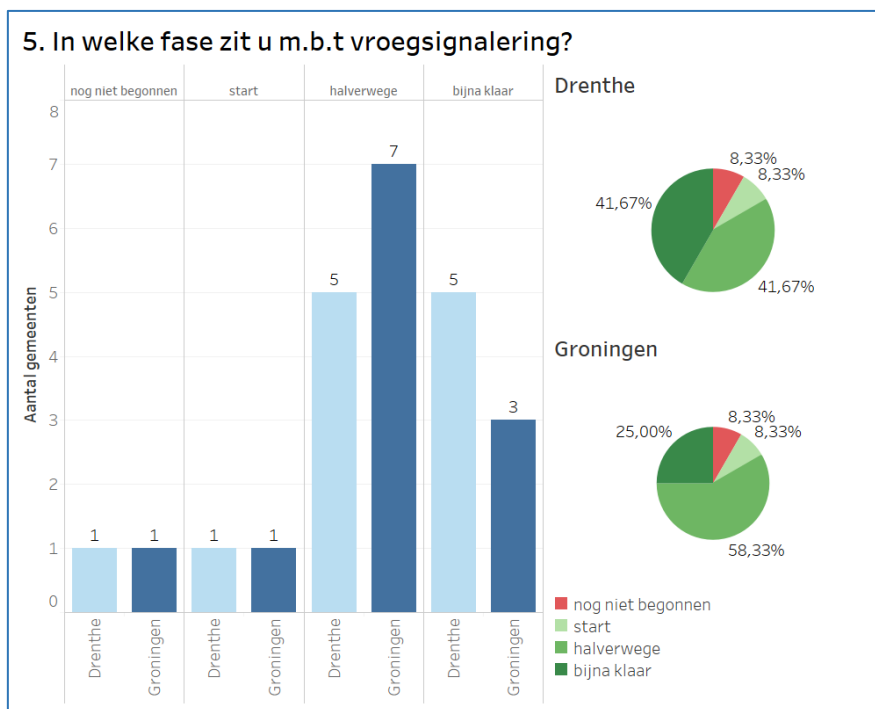
Veel gemeenten hebben inmiddels gesprekken gevoerd met vooral zorgverzekeraars en energie leveranciers. En zijn in sommige gevallen in gesprek met het waterbedrijf en de woningcorporaties. Sommige geïnterviewden geven aan dat in hun gemeenten woningcorporaties zelf proactief bij hen aankloppen voor een overleg over het in beeld brengen en krijgen van de signalen. De gemeenten zijn op de hoogte dat de samenwerkingsovereenkomsten met deze vier belangrijkste schuldeisers landelijk en digitaal ondertekend kunnen worden.

Figuur 4

5. In welke fase van implementatie Wgs zit de gemeente?

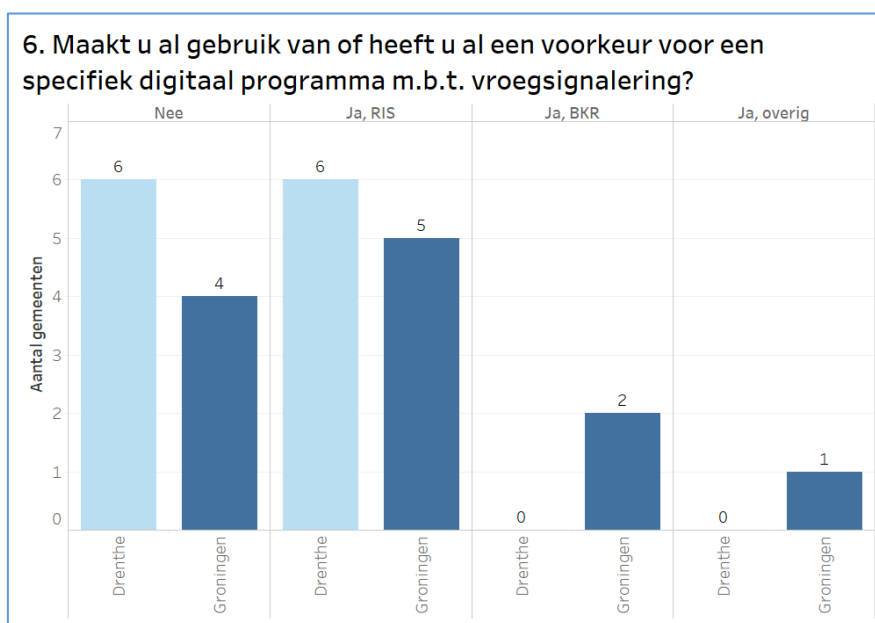
Er is een verschil zichtbaar als het gaat om de verschillende fases waarin gemeenten op dit moment zitten in het proces. De meeste gemeenten (12 van de 24) in Groningen en Drenthe geven aan halverwege te zijn met betrekking tot de inrichting van de wetwijziging vroegsignalering. Een derde van de gemeenten geeft aan er bijna klaar mee te zijn. Er zijn twee gemeenten die aangeven niet begonnen te zijn, en twee gemeenten die in de startfase zitten.

Figuur 5

6. Werkend digitaal programma (met betrekking tot signalen van schulden)

Bijna de helft van de gemeenten in Groningen en Drenthe geeft aan een voorkeur te hebben voor de RIS als digitaal programma. In enkele gemeenten hebben ze dit programma al aangeschaft. Er is ook een groot deel dat aangeeft nog geen digitaal programma te hebben en ook nog geen voorkeur te hebben voor een specifiek digitaal programma. Daarnaast zijn er twee gemeenten die gebruik maken van de BKR en één gemeente die gebruik maakt van een alternatief programma. De drie gemeenten die de BKR of een overig digitaal programma gebruiken, liggen allemaal in de provincie Groningen. Alle gevraagde gemeenten vinden korting voor inkoop van een ICT systeem relevant. Er is bij de gemeenten behoefte aan een onafhankelijk vergelijk tussen beide digitale systemen.

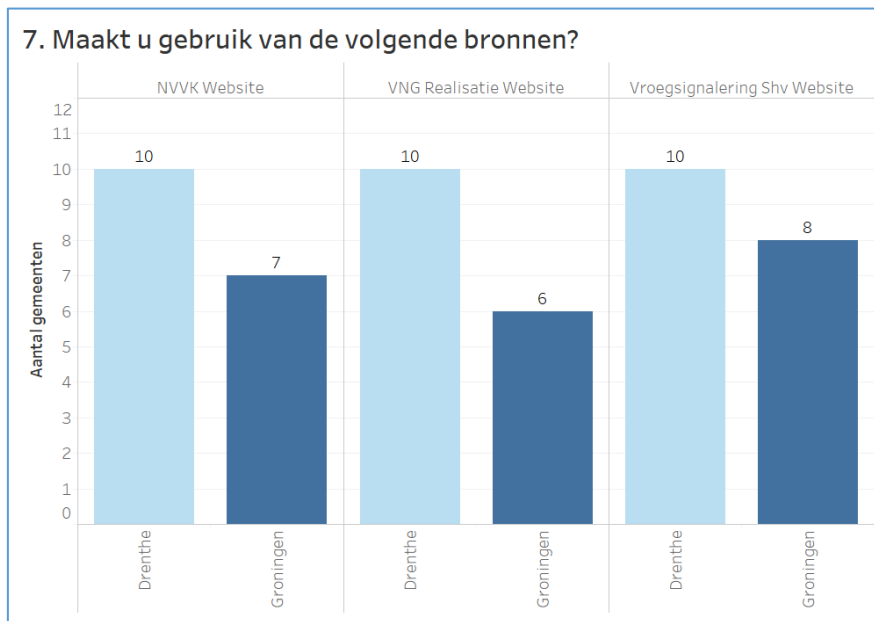
Figuur 6

7. Informatiebronnen

Een groot gedeelte van de gemeenten maakt gebruik van de websites

1. <https://www.nvvk.nl/vroegsignalering>
2. <https://www.vngrealisatie.nl/producten/Verbinden-Schuldendomein>
3. <https://vroegsignaleringshv.nl/>

Deze drie informatiebronnen voorzien in een behoefte. Martijn Schut (blog) en Schulinck (Wolters Kluwer) worden ook vaak genoemd als extra bron. De geïnterviewden noemen enkele suggesties en wensen met betrekking tot het stroomlijnen van deze informatiebronnen. En enkele beleidsambtenaren geven aan dat de VNG realisatie nog wel wat praktischer mag.

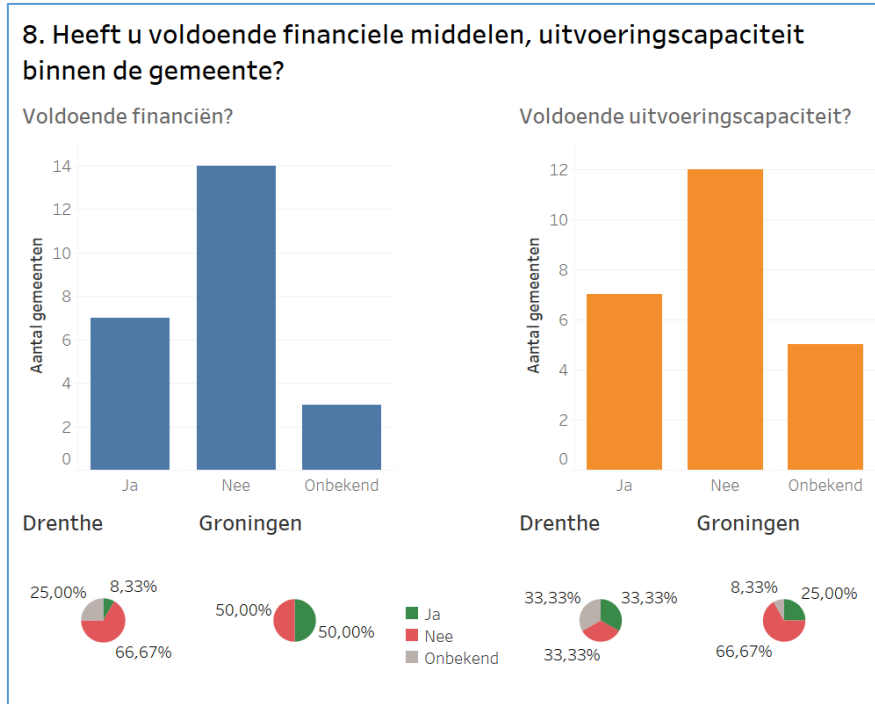

Figuur 7

8. Voldoende financiële middelen, uitvoeringscapaciteit

Een aanzienlijk gedeelte van de gemeenten in Drenthe en Groningen geeft aan over onvoldoende financiële middelen en uitvoeringscapaciteit te beschikken om vroegsignalering uit te voeren. De meeste beleidsambtenaren doen de uitvoering van vroegsignalering er bij en doen dit binnen de bestaande formatie. Op dit moment zeggen 14 van de 24 gemeenten dat zij over onvoldoende financiële middelen beschikken, terwijl 12 van de 24 aangeeft te weinig uitvoeringscapaciteit te hebben. Een aantal gemeenten weten vooralsnog nog niet (zie onbekend in figuur 8) of zij voldoende financiën en uitvoeringscapaciteit in huis hebben.

Overall hadden gemeenten het logisch gevonden dat er naast de extra taken vanuit de wetswijziging ook geld beschikbaar zou komen voor implementatie.

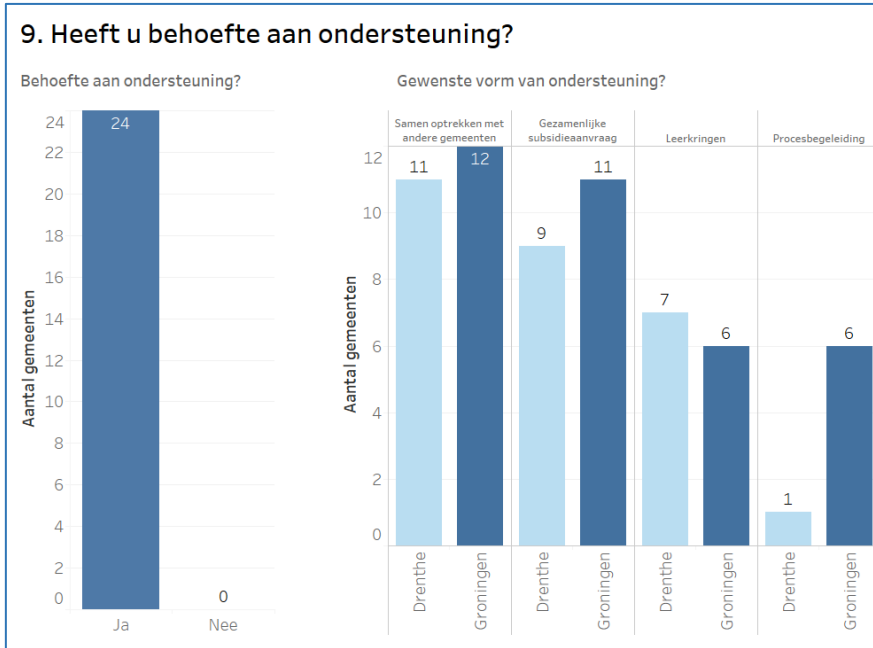

Figuur 8

9. Behoeftte aan ondersteuning

Alle 24 gemeenten in Groningen en Drenthe geven aan behoefte te hebben aan ondersteuning. Met name het collectief aanvragen van subsidies en het samen optrekken met andere gemeenten wordt hierbij vaak genoemd. Leerkringen worden ook genoemd door de gemeenten en procesbegeleiding is iets waar vooral Groningse gemeenten bij gebaat zijn (6 gemeenten in Groningen tegenover 1 in Drenthe).

Ook wordt de behoefte aan *praktische* kennisdeling vaak genoemd. Vragen die daarbij vaak als voorbeeld werden genoemd, gaan vooral over het inregelen van de nieuwe signalen die vanuit schuldhulpverlening in de gemeentelijke toegang terecht komen. En over de opvolging van deze signalen: welke partij neemt deze opvolging voor zijn rekening? Hoe ga je erop af, wat zeg je? Moet je mensen daarin scholen? Veel gemeenten vinden het belangrijk om daarover met andere gemeenten informatie uit te wisselen. Dat kan wat hen betreft door daarbij zowel Groningse als Drentse expertise te bundelen.

Figuur 9

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

- De ruime meerderheid van de gemeenten in Groningen en Drenthe (19 van de 24) geven aan behoorlijk wat of zelfs al volledig op de hoogte te zijn van de Wetswijziging Wgs. Geen enkele gemeente geeft daarentegen aan er niets vanaf te weten;
- in veel gemeenten (14 van de 24) is vroegsignalering al opgenomen in het armoede- en/of schuldhelpverleningsbeleid. Daarnaast is men in 7 gemeenten momenteel bezig met het schrijven van nieuw beleid waarin dit wél het geval is;
- kredietbanken en welzijnsinstellingen blijken zowel in Drenthe als in Groningen belangrijke partners te zijn in de uitvoering van het schuldhelpverleningsbeleid. Ook geven Drentse gemeenten aan dat hulpverlenende instanties een belangrijke rol spelen;
- van de vier belangrijkste schuldeisers (zorgverlener, waterleverancier, woningcorporatie en energieleveranciers) blijkt de waterleverancier het minst beeld te zijn bij gemeenten, terwijl de zorgverlener en energieleverancier het meest in beeld zijn;
- de helft van de gemeenten geeft aan halverwege te zijn m.b.t. de inrichting van de wetswijziging Wgs, 8 gemeenten (van de 24) geven aan bijna klaar te zijn en 4 gemeenten zeggen nog in de startfase te zitten of nog te moeten beginnen. Verder valt op dat het vooral de Groningse gemeenten zijn die halverwege zijn, terwijl Drentse gemeenten overwegend bijna klaar zijn;
- vrijwel alle gemeenten geven aan nog geen voorkeur te hebben m.b.t. een digitaal programma t.b.v. vroegsignalering (10 van de 24), of een voorkeur te hebben voor de RIS (11 van de 24). Van de overige 3 (allemaal Groninger) gemeenten geven twee aan een voorkeur te hebben voor de BKR terwijl 1 gemeente een alternatief systeem gebruikt;
- een groot gedeelte van de Drentse en Groninger gemeenten maakt gebruik van de websites van NVVK, VNG realisatie en Vroegsignalering SHV om informatie omtrent vroegsignalering te vergaren. In Drenthe bleek dit voor alle drie websites in iets sterkere mate het geval te zijn;
- het merendeel van de gemeenten zegt onvoldoende financiën en/of uitvoeringscapaciteit te hebben. In Drenthe vormt vooral het financiële aspect een probleem, terwijl in Groningen het probleem voornamelijk ligt bij het tekort aan uitvoeringscapaciteit;
- alle 24 gemeenten in Drenthe en Groningen gaven aan behoefte te hebben aan ondersteuning. Voornamelijk samen optrekken en het gezamenlijk aanvragen van subsidie bleken hier vaak genoemd te worden. Groningse gemeenten gaven t.o.v. Drentse gemeenten ook vaak aan baat te hebben bij procesbegeleiding.

Op dit moment is er een veelheid aan informatie via verschillende kanalen beschikbaar, die niet door alle partijen gezien en/of gebruikt wordt. Alle gemeenten spreken unaniem hun behoefte uit aan een vorm van ondersteuning op het thema vroegsignalering van schulden.

De kennisbehoefte (of hulpvraag) die er bij Groninger en Drentse gemeenten op dit thema vroegsignalering van schulden ligt, ziet er als volgt uit:

1. Praktische uitwisseling en het samen optrekken met andere gemeenten (niet zelf het wiel uitvinden maar van elkaar leren) en het uitwisselen van feiten/kennis/cijfers tussen gemeenten. Dit kan wat de gemeenten betreft in een gecombineerd Gronings-Drents verband;
2. de behoefte om alle kennis die er is te stroomlijnen met de verschillende partijen. Dat kan bijvoorbeeld door het trechteren en verbinden van alle informatie die via verschillende kanalen beschikbaar is;
3. ervaringen en ontwikkelde aanpakken en methodieken van gemeenten die al gestart zijn uitwisselen (met daarbij ook oog voor dingen die niet zijn gelukt);

4. de behoefte aan praktische ondersteuning zoals procesbegeleiding, advies en training en uitwisseling van documenten.

Aanbevelingen

Op basis van onze bevindingen en conclusies doen we de volgende aanbevelingen

Voor VNG, VGG, VDG en Alliantie van Kracht en landelijke partners vroegsignalering

- Zorg dat je de betrokken en verantwoordelijke ambtenaren op dit thema goed bereikt;
- trek gezamenlijk op met alle bovengenoemde partijen m.b.t. het organiseren van bijeenkomsten;
- help de niet gestarte, of net gestarte gemeenten op weg door extra inzet mogelijk te maken; zorg dat iedereen op de hoogte is van de mogelijkheden voor financiële middelen, zie onder andere: <https://martijnschut.blog/2020/09/22/meer-duidelijkheid-over-budgetten-armoede-en-schuldenbeleid/>;
- organiseer bijeenkomsten binnen de gemeentelijke organisaties met als onderwerp urgentie, bestuurlijke verantwoordelijkheid en werkwijze rondom het thema vroegsignalering;
- maak gebruik van het Interbestuurlijk Programma (IBP).

Zoals aangekondigd, vinden er in januari 2021 vervolggesprekken plaats om te onderzoeken hoe we elkaar goed kunnen versterken ten gunste van vroegsignalering in de Drentse en Groninger gemeenten.

Voor gemeenten:

- Zorg als je dit nog niet hebt voor een goede procesbegeleider (intern/extern);
- als je op 1 januari niet klaar bent voor de Wgs: vraag uitstel aan. Het is belangrijk om kwalitatief goed te starten;
- maak gebruik van bestaande formats en bronnen (o.a. er is een landelijke convenant om de samenwerkingsovereenkomsten te tekenen met schuldeisers);
- benut de ruimte die wij zien voor onderhandeling met aanbieders van digitale systemen;
- maak gebruik van een bestaande monitoring van vroegsignalering (via Divosa);
- maak gebruik van financiële middelen; <https://martijnschut.blog/2020/09/22/meer-duidelijkheid-over-budgetten-armoede-en-schuldenbeleid/>
- volg relevante onderwerpen bij de landelijke en regionale partners.